

quia nihil videtur essentialiter ordinari ad illam operationem, ad cuius principium se habet in potentia contradictionis, sicut ad accidens per accidens, ut patet in ligno, cuius propria perfectio non est calefieri, ex quo lignum se habet ad calorem, sicut ad accidens, per accidens accedens ad illam substantiam, tum propter eandem rationem: tum quia non est haec substantia assignabilis, ergo remanens, quod causetur a potentia, verò aut totaliter, vel partialiter, dicemus infra.

Secundò, quod haec potentia sit etiam eisdem adus receptiva, probat, non enim est vera opinio illa, quod sensatio in organo recipitur, nam ut ait Arift. de somno, & vig. cap. 1. sensatio non est solius animae, neque corporis, sed totius coniuncti; tum quia est actus vitalis, petique in subiecto animato, & vivente recipi. Non minus est falsa illa sententia distinguens sensu agentem, & sensibilem, nam esse daretur sensus agens (de quo infra qu. 5. art. 2.) hic non ponitur in ordine ad sensationem, sed respectu speciei, sicut intellectus agens talis dicitur, quia efficit speciem, non inlectionem, haec enim & ab intellectu possibili producit, & ab eodem recipitur, ut suo loco dicemus, ergo quicquid fit de ita distinctione, certè eadem potentia sensitiva producit sensationem, & recipit, accedunt rationes mox adducendae in contrarium. Haec doctrina est etiam intelligenda de potentia appetitiva, & aliquando de potentia loci motiva, quævis enim primò, & per se non recipit motum, secundò tamen, & ratione totius etiam est motus progressivè receptiva, quem in toto causat animal, quod sufficit, quia motus localis non est actus ita vitalis, & immanens, ut est sensatio.

17. In oppos. obicit, primò, quod sensus sit merè passivus, ex Arift. de An. 37. 1. 118. & alibi sæpè afferente sensum esse passivum; & text. 29. assimilante animal habens istas potentias habentibus habitum scientiæ, quatenus scilicet est proximè ad operandum paratum ad scientiam recipiendi speciem ab objecto; & text. 138. & seq. docente eundem actum esse subiecti sensibilibus, & sensus, ac simul actionem, & passionem, actionem, ut est ab objecto, passionem, ut recipitur in sensu. De eadem Arift. de Tr. in. c. 2. ait, quod forma in propria visus ab objecto dicitur visus. Tum 2. si sensus esset activus, certè posset se sentire, vel aliud sine objecti concursu, quod est falsum. Tum 3. tunc omnes operationes sensitivæ essent eiusdem speciei, nam manente eodem activo, & passivo, sicut est sensus, manet idem effectus, quod est falsum, quia visio albi speciei differt a visione nigri. Tum 4. cognitio fit per assimilationem potentiae ad objectum, sed vera assimilatio fit tantum per impressionem speciei, ergo &c. Tum 5. potentia recedunt ad actum secundum, & determinatur ad eandem per speciem obiecti, ergo speciei erit activa sensitiva, non potentia, haec enim se habet ut determinabilis, & passiva. Tum 6. ergo posset potentia sensitiva causare sensationem in alia potentia distincta, sed eisdem ratione, prob. seq. ratione Scoti, quia in 2. d. 9. 4. 2. probat intellectum posse causare inlectionem in intellectu alterius, omne motum alicuius passivi est motum omnium passivorum eiusdem rationis, quia omnis potentia habens commune aliquid pro passivo primo, habet quoddamque inferius contentum sub illo commune, igitur cum se sensus sit potentia passiva sensationis, si est activus, quælibet potentia eiusdem rationis, etiam in alieno subiecto, erit proportionatum passivum.

18. Resp. ad 1. sensum passivum dici ab Arift. non tamen dici non esse adivum, magis tamen exprimitur passivitas, quam activitas, quia arguetur contra veteres negantes sensum pati ab objecto, tum quia bis patitur, & recipiendo speciem ab objecto, & sensationem ipsam; tum quia sentire necessariò supponit receptionem sensationis, non autem elictionem eiusdem, quia si per impossibile, imò à Deo produceretur sensatio in sensu, sentiret, et si non eliceret, assimilaret autem potentiam habuit, & sicut ille concurrat activè ad actum ex dictis disp. præced. ita & potentia, vocat insuper sensationem actum obiecti, & sensus, quia ab utroque producit, & magis apparet actio ex parte obiecti, quia hoc merè activè concurrat, ubi sensus, sed concomitantè, ad eum modum, quod dicitur intelligere esse quoddam pati, de quo suo loco. Ad 2. & 3. aliquid valeret, si sensus esset causa totalis sensationis, requireretur autem concursus obiecti, saltem terminativus. Ad 4. neg. min. nam assimilatio formalis per adualem cognitionem fit, non per speciem impressam, nisi virtualiter. Ad 5. probat solum necessitatem obiecti, non totalem activitatem eiusdem. Ad 6. non esse eandem rationem de potentia intellectiva separata, & potentis organici, illæ enim cum sint organice, & materiales, sunt subiecti ipsi solis applicatae, & ideo solum immanenter possunt agere, non transirent, ita Doctor qu. 12. de An. cit.

Secundò, atqui potest, quod non fit simul potentia passiva, aliter foret daretur intellectus agens; & etiam illis rationibus, quibus ostenditur idem non posse agere, nec movere seipsum. Sed jam diximus, intellectum agentem non poni propter productionem inlectionis, sed speciei; & rationes illæ sunt solutæ in Phys. disp. 7. qu. 4. art. 2. & disp. 1. qu. 8. art. 2. vide hanc eandem ferè quæstionem de potentia intellectiva disp. 6. qu. 2.

QUÆSTIO III.

Quodnam, & quotplex sit obiectum sensibile.

19. Sensus dupliciter sumi potest, primò strictè, quatenus dicitur unam ex potentis animæ sentientis, quo pacto ab appetitiva, & loco motu condilignitur; secundò, largè pro ut circumferat gradum illum vitæ medium inter vegetabilem, & rationalem, quomodo dicitur principium radicale sentiendi, & appetendi, & loco movendi, animamque sensitivam denominat, & in hac consideratione etiam potentia appetitiva, & loco motiva possunt appellari potentia sensitivæ; sicut rationale si strictè sumatur pro potentia apprehensiva, & discursiva, de solo intellectu dici potest, at si largè accipiatur, prout significat gradum vitæ intellectualis, etiam voluntati convenit. Iuxta hanc duplicem sensus acceptionem sensibile, quod est à sensu denominatum, potest dupliciter accipi, vel prout derivatur à sensu in prima acceptione, & sic solum denominat obiectum potentia sensitivæ, & ab appetibili distinguitur, quod est obiectum appetitivæ; vel prout oritur à sensu in secunda significatione, & hoc modo dicitur omne id, quod potest tanquam obiectum obicit potentis animæ sentientis, unde & obiectum appetibile poterit sensibile vocari; & hoc pacto sumitur in præsentia. Quod autem dicat sensibilibus in obiecto, pendet ex declaratione, quid addat intelligibilitatem in obiecto intellectu, est enim ferè eadem res, idcirco pro nunc breviter dicimus sensibilitatem posse dupliciter sumi, vel formaliter, & sic dicitur quædam aptitudinem, & passionem obiecti, quæ potens est concurrere ad actum sensationis, vel immediate, vel mediante specie, aut saltem illum terminare; secundò, sumitur secundum materiam, & dicitur radicem talis aptitudinis, quæ est obiecti essentia. De hoc obiecto dicitur præcipue sunt inquirenda, primum est, quod conditiones exigantur, ad hoc ut ras possit esse sensibilibus; secundò, quotplex fit hoc obiectum.

20. Quoad primò; quatuor condiciones assignari solent, ut res aliqua dicatur sensibilibus; prima est, ut sit reale, per quam excluduntur entia rationis, & negationes, ac extrinsecas denominationes; secunda, quod fit corporeum, seu materiale, per quam segregantur res spirituales, tertia, quod fit singulare, quia ratione tunc communes non dicuntur cadere sub sensu; quarta, quod sit sensibile ad differentiam substantiæ, quælibet harum conditionum est dicenda.

Prima igitur conditio est, quod sit ens reale; ratio est, quia obiectum per se sensibile movet sensum immitendo speciem sui, ut in sequ. quæst. dicemus, quæ est ens reale, ergo necessariò obiectum debet esse ens reale, nam non ens nequit speciem sui causare, & hæc conditio ab omnibus recipitur. Arriaga tamen disput. 5. de An. sect. 5. videtur docere, posse brutæ apprehendere puras negationes, puta negationem lucis, coloris, &c. apprehensione quadam negativa, non per speciem, sed per negationem, quæ est ad Deo insensibilis, quibus forment apprehensiones aliquas negativas, non est ibi color, non est ibi Sol, &c. Movetur, quia ex una parte non possunt brutæ denegare cognitiones negationum, nam terrentur umbra hominis, vident, ubi sunt portæ, fenestras, vacuitates, & ursorum velos in hominem projicere lapides, non eligit quoscunque, sed parvos, quos potest fulminare, ergo percipit parvitatem lapidis, quæ formaliter est negatio majoris quantitatis, non enim solum percipit lapides, sed lapides ut parvos. Ex alia parte non videtur rationabilior modus, quo apprehensiones illæ haberi possunt, quam per species prædictas, Deus enim etiam de bellis est sollicitus, ut necessaria ad tuendam vitam subest tanta necessitas, ut tot species insensæ adiant in brutis; nam vel essent congenitæ ab instanti generationis, & sic vel oporteret essent congenitæ ab instanti generationis, & sic vel oporteret esse in finitatis species negationum insensæ admittendo, quod non est rationabile, vel quod una species sit plurimum negationum representativa, quod est falsum, ut probat Doctor de speciebus angelicis in 2. d. 3. quæst. 10. tum quia hæc species essent perfectissimæ, ergo non deberent denegari homines perfectissimum animal; vel illæ species infunderentur in tempore à Deo, & hoc etiam sine fundamento aliter, quia tunc Deus aliquid de novo se solo producit, quando per causas secundas non potest poni effectus, modo possunt salvare actiones brutorum sine illis speciebus. Nam quando at, bruta ab umbra terrenti, hoc evenit, quia umbra ut plurimum non est privatio totalis lucis, sed habet lumen quoddam secundarium figuratum iuxta corporis figuram, cuius est umbra, ideoque potest movere elementa, vel si totaliter abselit omne lumen, tunc non apprehenderent apprehensione quadam simplici, & affirmativa umbram illam, si enim nos

nequimus intellectu quia perfectior est potentia sensitiva, simili apprehensione concipere negationes, quoniam entia rationis singulas, sed solum iudicio quodam diviso concipimus, quatenus scilicet cognoscimus subiectum non cognita forma in subiecto; quod minus brutæ potentia sensitiva potentia tam perfectè negationes apprehendere? Igitur locum concipiunt tenebras, vacuitates, portas, &c. quatenus in illis locis non apprehendunt aliquid corpus, vel lucem, ut apprehendunt in aliis locis, similiter ursori apprehendit lapides parvos, ut proportionatos propriis viribus, non quidem percipiendi formaliter eandem maiorem quantitatem, sed rudi, & materialiter modo; quæ ratione phantasia brutorum non erit formaliter collativa, ut fons dicitur disp. 1. quæst. 8. ubi satisfaciunt etiam dubiis Arriag. quæ contra illum dicitur modum proponit, vide etiam disp. 3. Log. quæst. 4. art. 1. Et in hoc sensu intelligendus est Arift. dum 2. de An. 96. 103. 120. & 138. ait vitium esse visibilibus, & invisibilibus, &c.

22. Secunda conditio est, quod sit corporeum, & materiale, non spirituale, quæ conditio ab omnibus recipitur, naturaliter loquendo; solum dubitatur, an saltem supernaturaliter possit potentia sensitiva elevari ad videndum obiectum spirituale. Arriaga disp. 5. de An. sect. 1. & 2. negat ab his potentis materialibus posse divinus spirituales cognosci, concedit tamen non repugnare potentiam aliquam materiam cognoscivam rei spirituales, imò & ipsius Dei, idem sentit Valent. 1. p. disp. 1. q. 12. d. 8. Oportet opinio esse communis, quod scilicet absolute repugnet potentiam materiam tendere in obiectum spirituale; ita colligi potest ex Scoto 4. d. 49. qu. 4. A. ubi ait, solum potentiam immaterialem posse per operationem suam attingere perfectum bonum, in quo solo, ut in obiecto est beatitudo, ergo sentit potentiam materiam non posse Deum percipere, & consequenter nullum spirituale obiectum; clarus in eodem 4. d. 10. qu. 9. A. quo loco docet, Angelum, & substantiam separatum non posse videri ab oculo corpore quia caret illis principibus, quæ requiruntur in aliquo obiecto ad actum sensationis, scilicet quantitate, & qualitatis sensibilibus, & d. 43. qu. 2. §. Respondo, idem docet per totum; & d. 49. qu. 12. ad 2. Et quidem de potentis, quæ de facto dantur, facilius probari potest assumptum, nam potentia de sua ratione formalis ita petit versari circa proprium obiectum adæquatam, ut nequeat ab intrinseco extra illud tendere, nam ab obiecto adequato specificatur, & si possit in aliud tendere, vel saltem divinus elevari obiectum, illud non esset adæquatam, & mutaretur natura ipsius potentis, sed potentia sensitiva pro obiecto adæquato respiciunt ens materiale, & spirituale, vel aliquod tantum, ut patet, ergo nequeunt respicere obiectum spirituale; tum quia lignum ex hoc, quod nullo pacto vitaliter operatur, arguimus ex propria natura non esse vitaliter operativum, & consequenter neque de potentia absoluta Dei, sine mutatione intrinsecæ naturæ, ergo quia videmus potentias materiales nullo pacto ferri in spirituale, debemus inferre, hoc illis ab intrinseco competere.

23. Difficilis tamen ostenditur hoc idem de potentia aliqua materiali visibili; verum ratio allata non parùm urget, nam potentia materialis de sua ratione formalis videtur pollulare obiectum materiale, non spirituale, aliter fit tendere potest, quod posset quoque elicere actum materiale, & spirituale, & materiale quidem, quia ipsa materialis est, & quando obiectum est materiale, non possit assignari causa spirituales actus, cum nullum materiale possit esse causa totalis alicuius immaterialis, post quoque elicere actum spirituale, quia si potest respicere obiectum spirituale, & circa illud operari, cur non etiam actum spirituale producere simul cum illo obiecto? & sic illa potentia esset universalior intellectu. Confr. vel illa potentia per actum spirituale tendere in spiritum, vel per actum materiale, non primum, quia actus iste deberet recipi, & subiectari in tota extenstione potest, & ab illa dependere in genere causæ materialis, & quia esset totus in toto, & totus in qualibet parte (aliter esset extensus, & materialis) certè à qualibet parte dependere in esse tanquam à causa totali, quia quælibet pars concurreret ad totum actum, cum in qualibet parte totus actus recipiatur, & ab illa educatur, ergo idem effectus dependere à pluribus causis totalibus, quod implicare ostendimus disp. 8. Phys. Si dicas, actum illum esse materiale; tunc quia præcipuum medium, quo demonstratur immaterialitas intellectiois, & animæ rationalis, est hoc, quod actus ille ad aliquid immateriale terminatur, si materialis actus possit ad spirituale terminari, præcluderetur omnis via demonstrandi immaterialitatem animæ rationalis contra præteritos.

24. Accedit principaliter, quod si daretur potentia sensitiva cognitiva rei spirituales, certè posset omne spirituale, & immateriale percipere, & etiam omne materiale, quod est falsum; seq. prob. quia non esset major ratio de uno, quam de altero, nam quod ait Arriag. posse se determinari potentiam illam ad certum genus entium spirituales, sicut visus v. g. non est totius nostræ sensitivæ, sed determinat; non valet, quia ideo potentia materialium, quia ut ait Doctor 4. d. 43. qu. 2. C. & 2. d. 24. qu. an. ad 2. sunt potentis organice, & omne organum determinatum ad certum genus sensibilibus ex 2. de An. 118. & sequ. nam consistit in media proportione extremorum illius generis; ad hæc

potentia, si daretur, non esset quid medium inter extrema spirituales determinati generis, sed potius esset medium inter spirituale, & corporale, quare poterit in omne spirituale, & multò magis in omne materiale, plus enim differet materiale à spirituale, quam duo materialia inter se, scilicet color, & sonus, ergo si poterit in illa, etiam in ista; falsitas probat, quia posset etiam attingere in obiecto rationem intelligibilitatis, item univertale, relationes reales, & rationis, quæ omnia propriè ad intellectum spectant, & dicuntur intelligibilia, non sensibilia, nulla autem potentia ait Doctor lxx. posse cognoscere aliquid sub ratione univertali, quoniam fit ratio propria obiecti, ergo sensus non potest percipere aliquid obiectum sub ratione intelligibili; nisi velis confundere intellectum cum sensu.

25. Contra prædicta argum. quia potest oculis elevari à Deo ad videndum substantias spirituales, imò Deum ipsum, ut habetur multis in locis Sacre Script. nam Exod. 12. dicitur Moysen conversatum esse cum Deo facie ad faciem, & Isai. 6. *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum*, Tob. 19. *Audivi auris audire te, nunc autem oculus meus videt te*, & ibid. *In carne mea videro Deum Salvatorem meum*, qui locus nequit intelligi de visione intellectuali facta in carne scilicet in corpore, sed de visione per carnem scilicet per oculum corporeum; nam postea subiungit, *Spem visurus sum in carne ipsi*, & non alius, & *Oculus meus conspiciet faciem*, si loqueretur de oculo intellectuali, non dixisset *oculus meus*, sed *oculus meus*, unus enim est intellectus in nobis, ergo intelligitur de ipsi oculis corporeis. Tum 2. vel repugnat oculo corporeo visio spirituales quia vitalis est, vel quia spirituales non primum, quia oculis est etiam vitalis potentia; neque secundum, nam potest corpus elevari ad existendum in loco modo spirituali, ut est de corpore Christi in Eucharistia, esto fit materiale, ergo idem de oculo dicendum. Tum 3. non repugnat, intellectum elevari ad videndum Deum, ergo neque implicat oculum elevari ad videndum spirituale, magis enim distat Deus ab intellectu, quam res spirituales creata ab oculo. Tum 4. potest anima rationalis in res spirituales creata ab oculo, ergo visio spirituales oculum corporeum. Tandem potest oculis videre lucem supernaturalem, quæ in Cælo reperitur, ergo etiam Angelus, prob. conseq. quia Angelus est ordinis naturalis cum oculo, unde minus distat, quam lux supernaturalis. Hinc D. Aug. 22. de Civ. Dei c. 9. movens hanc quæstionem concludit, posse Deum videri saltem a quibusdam Beatorum, quatenus habent modum quendam specialem supernaturaliter à Deo concessum.

26. Resp. Moysen, & Isaiam videri Dominum non in propria natura, sed per apparitionem factam ab Angelo in corpore assumptum. Tertia autoritas exponitur non de visione Dei, sed de providentia divina, quam ex his, quæ circa ipsum acciderant, agnoscebat, & hæc scientiam experientialem divinam providentiam propter evidentiam vocat oculi visionem. Quarta autoritas intelligi debet de visione, quam habebat Beati in die iudicii, de quo ibi loquebatur; dum dixit; *In novissimo die de terra surrecturus sum*, &c. tunc enim Beati conspiciendo Christum videbant divinam essentiam oculis intellectualibus, quod explicatur illis verbis, *In carne mea, &c.* & sanctissimam Christi humanitatem oculis corporeis, quod datur intelligi per ly, *Oculus meus conspiciet faciem*, quare est sermo de Deo humano. Ad 2. si valet, magis concluderet, vitalis est, & materialis; dicitur igitur percipiendum sonum, quæ perceptio est, nam licet conveniant in ratione generica vitalitatis, non tamen specifica, & quia transcendent in ratione generica vitalitatis, nec exemplum de corpore Christi in Eucharistia aliquid urget; tum quia facilius possunt elevari ad aliquid supernaturale potentæ non vitales, quam vitales; tum quia existentia illa non est forma absoluta spirituales existens in corpore toto in toto, & tota in qualibet parte, sed solum est quidam respectus integratus ex pluribus præsentibus partialibus, quod sunt partes proportionales loci; ut explicamus disp. 11. Physic. quæst. 5. art. 2. unde non sequitur, si forma spirituales absoluta accidentaliter inexistit subiecto extenso.

27. Ad 3. neg. paritas, licet enim in entitate magis distat Deus ab intellectu creato, non tamen quoad proportionem obiectivam, nam Deus continetur sub obiecto naturalis inclinationis intellectus creati, unde naturaliter haberi potest conceptus alicuius Deo proprius, sed ex communibus de sumptus, ex quo deducimus reperiri in intellectu aliquam activitatem saltem inchoatam ad videndum Deum; ad res spirituales nullo pacto continetur sub obiecto sensu, quia est proprius insensibilibus propter sui immaterialitatem. Ad 4. neg. etiam patitas, quia anima rationalis non est forma dependens à corpore, & habet propriam substantiam, non sic forma accidentalis, quæ in eductione dependet à subiecto in esse, vel si à Deo producitur, saltem informando deinde subiectum inhereret illi, quod est existens dependens à subiecto. Ad 5. neg. dari lucem supernaturalem quoad entitatem, sed solum quoad modum, quatenus à Deo causetur, hinc lux illa celestis non excedit obiectum naturale visus, & potest oculis elevari recipiendo aliquid inchoatum; unde sicut ex hoc, quod intellectus creatus ex se potest habere aliquem actum circa Deum, concludimus, posse ipsum Deum intueri, si elevatur, Deumque esse sub obiecto intellectu, sic quia videmus oculum exercere aliquem actum circa lucem pro statu isto, deducere debemus lucem Beatorum, & si specie distingueretur à luce nostra (probabile enim est solum differre in intentione) ad huc

